

RECENZJE I NOTY BIBLIOGRAFICZNE

European Food Law, red. L. Costato, F. Albissini, Wolters Kluwer Italia, Seggiano di Pioltello 2012, ss. 510.

Recenzowana książka stanowi wynik współpracy wielu, znanych i uznanych, autorów z różnych włoskich ośrodków uniwersyteckich. Jest ona efektem wspólnych badań prowadzonych w ramach projektu „Europejskie zasady i instytucje we Wspólnej Polityce Rolnej i prawie żywnościowym”, koordynowanego przez pracowników naukowych Uniwersytetu Tuscia w Viterbo. Publikacja w języku angielskim umożliwia popularyzację jej treści w różnych państwach, a także świadczy o poziomie rozwoju włoskiej nauki europejskiego prawa żywnościowego. Może ona z powodzeniem konkurować z innymi książkami poświęconymi tej dziedzinie prawa. Jej adresatami są przede wszystkim studenci wyższych lat studiów oraz osoby zajmujące się prawem żywnościowym zawodowo, czy to w ramach prywatnej praktyki, czy pracy w administracji publicznej.

Na treść *European Food Law* składa się dwadzieścia sześć rozdziałów poprzedzonych wstępem wyjaśniającym motywację podjęcia pracy nad publikacją i kontekstem współpracy badawczej. Dobór treści poszczególnych rozdziałów został tak pomyślany, by objąć najważniejsze zagadnienia europejskiego prawa rolnego – od zagadnień o charakterze ogólnym (teoretycznym) do zagadnień o dużym znaczeniu praktycznym, kończąc na kwestiach charakterystycznych dla włoskiego systemu prawnego (dotyczących wina i oliwy jako produktów typowych dla regionu Morza Śródziemnego).

Należy podzielić wyrażone przez redaktorów książki twierdzenie o potrzebie całościowego opracowania problematyki europejskiego prawa żywnościowego, z uwzględnieniem jej różnych aspektów i zależności. Doceniając rolę rozporządzenia (WE) nr 178/2002 (tzw. ogólnego prawa żywnościowego), L. Costato i F. Albisinni zwracają uwagę na znaczenie tego aktu w zakresie interpretacji oraz tworzenia kompletnego systemu prawa żywnościowego. Regulacje przyjęte na szczeblu unijnym oraz

wprowadzone na poziomie krajowym i lokalnym określają nowy model europejskiego prawa żywnościowego. Nie jest on wolny od wątpliwości, a przedsiębiorcy działający w sektorze żywności nie mogą znaleźć jednoznacznych odpowiedzi na pytania pojawiające się w codziennej praktyce, związane zwłaszcza z wprowadzeniem nowych produktów i nowych procedur.

Nie jest ani możliwe, ani uzasadnione szczegółowe zaprezentowanie w ograniczonych ramach recenzji treści publikacji, dlatego uwaga zostanie skupiona na kwestiach najważniejszych.

Rozważania o charakterze ogólnym, przygotowane przez wybitnych przedstawicieli włoskiej agrarystyki, otwiera bardzo rozbudowany rozdział autorstwa L. Costato poświęcony zasadom i regulacjom europejskiego prawa żywnościowego (*Principles and Rules of European Food Law*). Autor między innymi analizuje podstawowe zasady europejskiego prawa żywnościowego, omawia relacje między regulacjami prawa unijnego a porządkiem prawnym Światowej Organizacji Handlu, a także problematykę ochrony konsumenta i zapobiegania ryzyku. W konkluzji zawarte jest stwierdzenie, że ochrona konsumentów żywności ma wiele aspektów, które uzasadniają wykształcenie jednolitego modelu dla wielu różnych praw żywnościowych wprowadzonych przez legislację UE. Specyficzna natura żywności i funkcja ochrony konsumenta wyposażają prawo żywnościowe w szczególne cechy, które stopniowo kształtują spójny model złożony z własnych zasad ogólnych, ustanowiony przede wszystkim na mocy rozporządzenia nr 178/2002 i zdolny do autointegracji (ang. *self-integration*).

W kolejnym rozdziale F. Albisinni przedstawia proces kształtowania się europejskiego prawa żywnościowego (*The Path to the European Food Law*), zwracając uwagę nie tylko na rozwój legislacji, ale również na rolę orzeczeń Europejskiego Trybunału Sprawiedliwości. Impulsem do przeprowadzenia radykalnych zmian początkowych regulacji z zakresu prawa żywnościowego stał się kryzys bezpieczeństwa żywności, a ich najważniejszym efektem było przyjęcie wspomnianego już rozporządzenia nr 178/2002. Jednakże, jak stwierdza Autor, obecny system prawa żywnościowego ma charakter policentryczny i w coraz większym stopniu będzie musiał uwzględniać kontekst globalny. Z tymi rozważaniami koresponduje opracowanie P. Borghi dotyczące międzynarodowych aspektów prawa żywnościowego (*International Rules*) oraz A. Jannarelliego poświęcone relacjom prawa żywnościowego i rolnego z europejskim prawem konkurencji (*Competition Law and European Agricultural and Food Law*).

Problematykę pojęć europejskiego prawa rolnego podjęli A. Germanò i E. Rook Basile (*Definitions of European Food Law*). W szczególności Autorzy zastanawiają się, czy stosowane obecnie pojęcia i ich definicje są wystarczające do stworzenia spójnego systemu prawa żywnościowego w ogólnych ramach prawnych UE oraz czy definicje sformułowane na potrzeby rozporządzenia nr 178/2002 mogą być użyteczne także poza tym aktem. Z kolei F. Adornato zajął się instytucjonalnymi i proceduralnymi aspektami funkcjonowania Europejskiego Urzędu ds. Bezpieczeństwa Żywności

(*The European Food Safety Authority: Among Technique, Norms and Conflicts*). Autor podkreśla, że oprócz funkcji informacyjnej wobec Komisji Europejskiej, ważną rolę wspomnianego organu jest także prowadzenie dialogu z punktami kontaktowymi w państwach członkowskich UE.

Ogólne rozważania zamyka rozdział napisany przez L. Russo dotyczący relacji między prawem rolnym a prawem żywnościowym (*Agricultural Law and Food Law*). Autor pisze nie tylko o ewolucji od prawa rolnego do prawa żywnościowego, ale i od tego ostatniego do prawa rolnego. Rozdział kończy się pytaniem, czy dzisiaj jest w ogóle sens mówić o samym prawie rolnym, bez uwzględniania licznych związków łączących je z prawem żywnościowym. L. Russo udziela odpowiedzi twierdzącej, pomimo że granice między obiema dyscyplinami są obecnie znacznie mniej wyraźne. Wynika to między innymi z faktu, że nie wszystkie produkty rolne są przeznaczone do spożycia – producenci surowców rolnych traktowani są odmiennie niż producenci żywności.

Kolejne rozdziały podejmują już problematykę szczegółową europejskiego prawa żywnościowego. Dotyczą one ochrony konsumenta (S. Carmignani, *Consumer Protection*), odpowiedzialności cywilnoprawnej w tym zakresie (A. Sciaudone, *Responsibilities of Food Business Operators*) oraz odpowiedzialności za wadliwe produkty żywnościowe (M. Giuffrida, *Liability for Defective Food Products*). O zasadzie *traceability*, czyli śledzenia produktu żywnościowego od „widel do widelca” piszą M. Pia Ragonieri i C. Losavio (*Traceability and the Hygiene Package*). Z tą problematyką wiążą się rozważania M. D’Addezio oraz G. Maccioni poświęcone systemowi wczesnego ostrzegania (*The Rapid Alert System*).

Kolejne rozdziały dotyczą różnorodnych zagadnień szczegółowych, na przykład norm technicznych (D. Viti, *Technical Rules and National Regulations*), standardów publicznych i prywatnych (E. Cristiani, G. Strambi, *Public and Private Standards – Official Controls*), wspólnej organizacji rynków rolnych (S. Bolognini, *Common Organization of Agricultural Markets*) czy oznaczeń, nazw i znaków handlowych (A. Di Lauro, *Labels, Names and Trade Marks*) oraz zdrowej żywności (L. Petrelli, *Health Food and Health and Nutritionally Claims*).

W recenzowanej książce nie brakuje opracowań poruszających tematy stosunkowo nowe i nierzadko budzące kontrowersje. Warto tu wymienić prace dotyczące własności intelektualnej (F. Bruno, *Patents and Vegetable Inventions*) żywności genetycznie modyfikowanej (E. Sirsi, *GM Food and Feed*) czy produktów rolnictwa „jakościowego” (S. Masini, *PDO, PGI and TSG*). S. Masini postuluje uproszczenie obecnych systemów ochrony oznaczeń pochodzenia i receptur produktów żywnościowych i stworzenie jednolitej regulacji prawnej w tym zakresie, która objęłaby jeszcze większą liczbę producentów rolnych. Wszechstronnie omówiono także prawne aspekty żywności ekologicznej, żywności tradycyjnej i nowej żywności (I. Canfora, *Organic Food*, L. Paoloni, *Traditional Food*, S. Rizzoli, *Novel Foods* oraz I. Trapè i P. Lattanzi, *Food Additives and Contaminants*).

Książkę kończą dwa interesujące opracowania, stanowiące swoiste śródziemnomorskie „digestivo” dla Czytelnika *European Food Law*. F. Albissini w rozdziale poświęconym winom (*Wines*) przybliżył swoiste cechy prawa regulującego ten wrażliwy sektor. Autor zwraca uwagę na rolę Europejskiego Trybunału Sprawiedliwości w procesie tworzenia ram prawnych regulujących sektor wina i opisuje przebieg i następstwa reformy z 2008 r. Z kolei M. Minelli wyjaśnia zagadnienia prawnej regulacji produkcji oliwy z oliwek (*Olive oil*), nawiązując przy tym między innymi do rozróżnienia między odmianami „virgin” i „extra virgin” oraz meandrów wspólnej organizacji rynku oliwy z oliwek i oliwek stołowych.

Recenzowana praca ma niewątpliwe walory poznawcze, teoretyczne i praktyczne. Stanowi ona nie tylko w miarę całościowe omówienie stosunkowo młodej, ale prężnie rozwijającej się dziedziny prawa, ale identyfikuje problemy i zawiera próbę ich rozwiązania. W publikacji wyeksponowano, zgodnie z tytułem, tę część legislacji, która odgrywa decydującą rolę w kształtowaniu się prawa żywnościowego. Recenzowane *European Food Law* jest opracowaniem prawniczym uwzględniającym ekonomiczne aspekty prawa żywnościowego i rolnego, skłaniającym do refleksji teoretycznej. Jedną z nich jest konstatacja o ewolucji regulacji prawnych od prawa rolnego do żywnościowego i z powrotem do prawa rolnego. Wreszcie również praktycy mogą znaleźć w tym dziele odpowiedzi na nurtujące ich problemy.